

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ

Факултет Машиностроене и уредостроене

Катедра Индустиален мениджмънт

Маг. ик. Александър Стайков Стайков

**БИЗНЕС ОБЩНОСТИТЕ – ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА
РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за придобиване на образователна и научна степен
"ДОКТОР"

Област: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.7. Администрация и управление Научна
специалност: Икономика и управление

**Научни ръководители: Проф.д-р Тони Михова
Проф.д-р Валентина Николова-Алексиева**

ПЛОВДИВ, 2024 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от Разширен Катедрен съвет на катедра „Индустриален мениджмънт“ към Факултет по машиностроене и уредостроене на ТУ-София, филиал Пловдив на редовно заседание, проведено на 23.02.2024 г.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 12.07.2024 г. от 11,00 часа в зала 4425 на Технически университет – София, филиал Пловдив на открито заседание на научното жури, определено със заповед № ОЖ-.... / дд.мм.гггг г. на Ректора на ТУ-София в състав:

1. Проф.д.ик.н. Кирил Ангелов – председател
2. Доц. д-р инж.Николай Катранджиев – научен секретар
3. Проф. д-р Нели Бенчева
4. Доц. д-р Мина Ангелова
5. Доц. д-р Теодора Стоева

Рецензенти:

1. Проф. д-р Нели Бенчева
2. Доц. д-р инж.Николай Катранджиев

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в канцеларията на Факултет по машиностроене и уредостроене на ТУ-София, филиал Пловдив корпус № 4, кабинет № 4239.

Дисертантът е задочен докторант към катедра „Индустриален мениджмънт“ на факултет по машиностроене и уредостроене.

Изследванията по дисертационната разработка са направени от автора, като някои от тях са подкрепени от научноизследователски проекти.

Автор: маг. ик. Александър Стайков

Заглавие: Изследване на тема БИЗНЕС ОБЩНОСТИТЕ – ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

Тираж: 30 броя

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на проблема

В условията на глобална икономика регионите на ЕС и в частност регионите на България се намират в постоянна конкуренция с най-напредналите икономически сили. Намирането на пътища за устойчиво и конкурентноспособно развитие чрез конкретни мерки на национално и местно равнище ще подпомогнат да се доближим до най-развитите региони в ЕС по отношение на конкурентоспособността и иновациите.

Глобалните и локални икономически проблеми имат силно влияние върху регионалното развитие. Регионалното развитие и регионалната политика в България са актуални и обществено значими теми както за обществото така и за бизнеса. Именно на регионално и местно ниво ясно се открояват значимите обществени, политически и икономически проблеми. В динамичната и бързоразвиваща се икономическа обстановка създаването на бизнес общности може да бъде решаващ фактор за постигането на устойчиво развитие. Тясно ведомственият подход, който характеризира провеждането на регионални политики в България може да се смята като фактор за препятстване на тяхната ефективност. В сега съществуващите програмни документи, както и в различните регионални програмни документи все още липсват ясно изведени показатели (индикатори, модели, които да показват как бизнес общностите чрез своите политики, действия и поведение и насочване на инвестиции могат да допринесат не само за подкрепа и стимулиране, но и за икономическо и регионално реструктуриране и устойчиво развитие на регионите.

В условията на динамично развитие на процесите на сближаване и повишаване на конкурентоспособността на икономиките на страните членки на Европейския съюз неминуемо възниква и въпросът за запазване регионалното разнообразие и особеностите на развитието на регионите в

отделните страни. Целта е да се постигне устойчивост в развитието на регионалните икономики с отчет на особеностите и традициите в социално-икономическото, културно и териториално развитие на тези региони.

Съществена роля във формирането на добрите практики и достигането на такава устойчивост има местният бизнес и в частност формираните се във времето бизнес общности в отделните региони. Те могат да подпомагат местното управление в стремежа му да предоставя качествени услуги с по-малко ресурси на населението и бизнеса, да адаптира своята работа към нов тип общество - основано на дигитализация и електронно обслужване, да подобри бизнес средата и да осигурява по-добри услуги на бизнеса в подкрепа на неговата конкурентоспособност и развитие

Темата е особено актуална и поради факта, че през последните години финансовите средства, отделени за регионалната политика в страната са значими. В този контекст негативните регионални процеси и тенденции по националната територия предизвиква притеснение в обществото. Успешното дефиниране на факторите за развитие могат да спомогнат за минимизиране на негативните тенденции и повишаването на ефективност и ефикасност на инструментите за устойчиво развитие на регионалната икономика.

В синтезиран вид, основните аргументи за **актуалността** на избраната тема са, както следва:

- Устойчивото развитие на регионалната икономика е важна тема, както за обществото, така и за бизнеса. Именно на регионално и местно ниво ясно се открояват значимите обществени, политически и икономически проблеми.
- Нараства ролята на бизнеса и бизнес общностите в процеса на устойчиво развитие на регионите в контекста на необходимост от инвестиции и иновации, технологии, регионална конкурентоспособност и др.
- През последните години финансовите средства от европейските фондове за регионална политика са значими. Това прави партньорските

взаимоотношения между сдруженията на бизнеса и местната власт необходими за съвместна проектна дейност в областта на устойчиво развитие на регионалната икономика.

- Необходими са задълбочени научни изследвания на бизнес общностите като фактор за устойчиво развитие на регионалната икономика.

Цел на дисертационния труд, основни задачи и методи за изследване

Основна цел на дисертационния труд е да се проучи ролята и дейността на бизнес общностите в област Пловдив като ключов фактор за устойчиво развитие на регионалната икономика и на тази база се разработи концептуален модел за повишаване на тяхната иновационна активност.

За постигането на посочената цел са поставени **следните задачи**:

- Да се систематизират теоретическите знания за устойчиво развитие на регионалната икономика и влиянието на бизнес общностите върху него.
- Да се анализира ролята на бизнес общностите за устойчиво развитие на регионалната икономика
- Да се разгледат моделите за участие на бизнеса в процеса на устойчивото развитие на икономиката.
- Да се разработи методика за изследване на влиянието на дейността на бизнес общностите върху устойчивото развитие на регионалната икономика.
- Да се посочат и анализират конкретните резултати от изследването.
- Да се разработи концептуален модел за повишаване иновационната активност на бизнес общностите.

Обект на изследване в дисертационния труд са бизнес общностите и тяхната роля за устойчиво развитие на регионите, в частност на област Пловдив.

Предмет на изследването е влиянието на дейността на бизнес общностите върху устойчивото развитие на регионалната икономика.

При разработване на настоящия дисертационен труд са взети под внимание всички изисквания на нормативната уредба и е използвана комбинирана изследователска стратегия, която включва прилагането както на количествени, така и на качествени методи.

Използвани и приложени са системният и комплексният подход, сравнителния и SWOT анализ, методите на дедукцията и индукцията, графичен, статистическите и теоретичен методи за анализ, методът на наблюдението и др.

Научна новост

Резултатите от изследването доказват, че със своята дейност, бизнес общностите в област Пловдив могат да бъдат като ключов фактор за устойчиво развитие на регионалната икономика..

Практическа приложимост

Резултатите от изследването могат да бъдат внедрени в дейността на бизнес общностите в страната и по този начин те ще се превърнат в ключов фактор за устойчивото развитие на регионалната икономика.

Апробация

В процес на внедряване са резултатите от изследването в Сружение «Бизнесът за Пловдив».

Публикации

Основни постижения и резултати от дисертационния труд са публикувани в 5 научни статии, от които 2 самостоятелни и 3 в съавторство.

Структура и обем на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от **170** страници, като включва Въведение, три глави за решаване на формулираните основни задачи, Заключение,

списък на основните приноси, списък на публикациите по дисертацията и използвана литература. Цитирани са общо **105** литературни източници, като **76** са на латиница и **6** на кирилица, а останалите са интернет адреси. Работата включва общо **21** фигури и **5** таблици. Номерата на фигурите и таблиците в автореферата съответстват на тези в дисертационния труд.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

Ключовите понятия в първата глава са свързани с регионалната икономика. Съвременната научна теория на регионалната икономика започва да се формира след XVI век и достига своето най-бързо развитие през XIX и XX век. Литературният обзор дава възможност да открием редица съвременни български учени, които изследват регионалната икономика. Някои от тях са Соня Докова, Митко Генешки, Любен Динев, Игнат Пенков, Тодор Христов, Христо Маринов, Кръстьо Кръстев, Стефан Хрелев, Николай Григоров, Марин Деведжиев, Мария Воденска, , Христо Каракашев, Атанас Атанасов, Гешо Гешев, Лиляна Василева, Димитър Панайотов, Славчо Славев, Катя Владимирова, Дончо Конакчиев, Дончо Дончев, Евгени Матеев, Людмил Георгиев, Станка Тонкова, Нено Димов, Цветка Стоенчева и др.

Позицията на автора е, че най-ясно и точно определя обекта и предмета на регионалната икономика проф. Соня Докова в „Регионална икономика” (Докова, С., 2015) . Като предмет на регионалната икономика се посочват пространствените форми на организация и функциониране на макро- и микроикономическите системи, вкл. и на секторните структури. Обектите, чрез които се проявяват тези форми, са различните видове райони, населените места и селищните образувания от различен ранг¹.

Регионалната икономика има интердисциплинарен характер и е свързана с географията, макроикономиката, геоикономиката, управлението,

---

¹ Соня Докова, Регионална икономика, Университет за национално и световно стопанство, София, стр.9, 2015

регионалистиката, статистиката и математическото моделиране. Нейното значение нараства в началото на ХХI век, обосновано от:

- динамичното развитие на производствените технологии;
- неравномерното демографско състояние на територията;
- бавното възстановяване на природните ресурси.

Наименованието „регионална” се свързва с латинското понятие „regio”, което означава област, район, част от територията. В общ смисъл „*регионална икономика*” е пространствено ограничена икономика или икономика на обособена територия².

Следващите ключови за дисертационния труд понятия са регионална политика, регионално развитие и устойчиво развитие. Авторската позиция е, че посочените дефиниции най-прецизно и комплексно отразяват същността на ключовите понятия.

Регионалната политика е „съвкупност от икономически, законодателни и административни мероприятия и действия, осъществявани от държавните и местните органи на управление с цел ускоряване на регионалния икономически растеж и преодоляване на регионални диспропорции в териториалното стопанство”³.

Блейкли⁴ описва *регионалното развитие* като „процес, при който местната власт и/или обществено формирани групи управляват своите налични ресурси (природни ресурси, труд, капитал, инвестиции, транспорт, комуникации, производствени дейности, технологии, външни пазари, национални и международни условия, капацитет на местното самоуправление и др.), за да създават нови работни места и да стимулират икономическата активност в ясно дефинирана икономическа зона”.

---

² Соня Докова, Регионална икономика, Университет за национално и световно стопанство, София, стр.9,2015

³ Генешки, М., “Регионална икономика”, изд. “Тракия-М”, С., 2002 г., стр.169

⁴ Blakely, E.J. (1995), “The Meaning of Local Economic Development”, Local Economic Development: Strategies for a Changing Economy, (Ed. Fosler, R.S.) International City, Management Association, Washington DC, pp.22

Генешки⁵ разглежда регионалното планиране като „процес на постигане на устойчиво и балансирано регионално развитие, при което управлявани от човека фактори създават, съобразно природно-географските дадености, допълнителни условия и ресурси, водещи до рационално използване на регионално обособени материални, финансови и човешки ресурси, без да се нарушава екологичното равновесие и нормалното възпроизвеждане на природните ресурси.”

Регионалната икономика и устойчивото развитие

В национален аспект регионална политика се съсредоточава в балансирано регионално развитие, което цели да постигне изравняване на регионалните икономически различия и използването на регионалните особености като специфични конкурентни предимства на регионите с цел да се стимулира развитие, иновации и обмен на добри практики. Държавното управление се стреми да намали социално-икономическите проблеми в регионален аспект и да постигне добро качество на живот във всички региони. За да бъде постигнат устойчив баланс на определено регионално равнище трябва да обусловим националната икономическа политика с регионалната специфика и конкурентните предимства на регионите и да стимулираме местните структури на самоуправление да използват възможностите на различните национални и международни програми за развитие и подпомагане на регионите.

Регионалната икономика и глобализацията

Глобалните процеси, предизвикани от технологичното развитие и средствата за масова информация, значително промениха някои аспекти от ежедневието на хората. Новите възгледи за хората и света, в който живеят, излязоха на преден план”⁶. В този контекст регионалните различия са неизбежни, и са обусловени от редица фактори, затова развитието на

---

⁵ Генешки, М., “Регионална икономика”, изд. “Тракия-М”, С., 2002 г., стр.169

⁶ Golob, Tea, and Matej Makarovič. 2011. “The significance of transnational social fields as a source of European identification”. *Innovative issues and approaches in social sciences* 4 (3): 26-49, Available at: <http://www.iiasa.com/pdf/IASS-Volume4-Number3-2011.pdf>. [COBISS.SI-ID 1024408897]

регионите е тясно свързано с повишаване на националния растеж чрез подкрепа от богатите региони с цел генериране на растеж и преодоляване на неравенствата чрез стимулиране на бизнеса и въвеждане на иновации в по-бедните региони. В същия момент световните пазари, глобалният транспорт и комуникация, както и развитието на глобална култура подпомагат глобалната индивидуализация.⁷ Днес всички членове на ЕС са примери за тенденцията на индивидуализация на макро ниво. Всички те вземат предвид препоръките на институциите на ЕС относно възстановяването на техните национални икономики след Ковид пандемията. В Европа бъдещето на глобалната тенденция на индивидуализация трябва да се решава в ожесточената конкуренция за успешно активно адаптиране към глобалните тенденции в условията на взаимосвързани локални и глобални процеси и в рамките на глобалното време-пространство⁸.

Прегледът на литературните източници показва използването на различни понятия като бизнес общности, бизнес асоциации, бизнес сдружения, бизнес обединения, бизнес структури и други, между които има известни прилики и разлики.

Как можем да дефинираме бизнес общностите? Това е широко понятие, което описва сложни и многостранни връзки между бизнес единиците на общностен принцип в различни контексти.

В публикация на Михова и Алексиева е направен синтезиран преглед на основните теоретични концепции за същността на бизнес общностите, като е даден отговор на въпроса какво обединява всички тези понятия, като бизнес общности, сдружения, обединения, асоциации и други⁹. Това, което най-вече ги обединява е че по своите същностни характеристики, сами по

---

⁷ Genov, Nikolai. 2014. "The future of individualization in Europe: changing configurations in employment and governance." *European Journal of Futures Research*, 2(1): 1-9.

⁸ Genov, Nikolai. 2014. "The future of individualization in Europe: changing configurations in employment and governance." *European Journal of Futures Research*, 2(1): 1-9.

⁹ Mihova, T., Alexieva, V., *Business communities - a factor of industry and bioeconomy development*, International Conference on Engineering, Technologies and Systems – TECHSYS-2020, TU-Sofia, Journal - IOP Series: Materials Science and Engineering (doi:10.1088/issn.1757- 899X; Online ISSN: 1757-899X; Print ISSN: 1757-8981) pp.15-28, 2020

себе си, те са сред най-важните форми на социален капитал¹⁰. Като най-известни автори, публикували теории за социалния капитал са социолозите Пиер Бурдийо, Робърт Пътнам и Джеймс Коулман. Според Бурдийо социалният капитал представлява сумата от ресурсите (реални или виртуални), които индивиди или групи натрупват поради наличието на трайна мрежа от повече или по-малко институционализирани отношения на взаимно познанство и приемане¹¹. Робърт Пътнам прави допълнение, като акцентира върху „система от взаимодействия с нейерархичен, мрежови характер”. Разгръщат се като резултат от общовъзприети норми и взаимно доверие. Пътнам акцентира на чертите на социална организация от рода на доверие, норми и мрежи. Те могат да подобрят ефективността на обществото чрез улесняване координацията на действията¹². Съгласно вижданията на Коулман, социалният капитал се дефинира от своите функции. И се състои от множество различни единици с две общи характеристики: те имат черти на социална структура и подпомагат определени действия на индивидите, които принадлежат на тази структура¹³.

Обзорът на източниците от български автори, разглеждащи същността на социалният капитал дава възможност да открием определението на Иван Бондоков „Социалният капитал са всичките ресурси, които човек придобива чрез лични и професионални контакти и отношения. Това са например: информация, идеи, бизнес възможности, влияние, доверие, емоционална подкрепа, приятелство и сътрудничество. Ресурсът на социалния капитал се гради и намира в мрежите от връзки и отношения с другите”¹⁴.

---

¹⁰ Bian, Y., *Social Capital of the Firm and its Impact on Performance: A Social Network Analysis*. Kluwer Academic Publishers. Boston, pp. 275-297. (2002)

¹¹ Бурдийо, П. *Практическият усет*. Изд. „Критика и Хуманизъм”, С., (2005)

¹² Coleman, J. S., „Social Capital in the Creation of Human Capital”, *The American Journal of Sociology*, 94:95, (1998)

¹³ Putnam, R., R. Leonardi and R.Y. Nanetti, *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, (1993)

¹⁴ Бондоков, И., *Какво е социален капитал и колко е важен за бизнеса и демокрацията*, <https://www.dnevnik.bg/biznes/>, (2018)

Анализирайки посочените дефиниции, можем да открием някои основни характеристики на социалния капитал:

- система от взаимодействия с неийерерхичен, мрежови характер;
- резултат от непрекъсната работа по създаване, развитие и укрепване на социални връзки на базата на доверие;
- свързан е с членство в групи.

Следващото обобщение, което можем да направим е, че бизнес общностите са форма на социален капитал. Прегледът на целите на бизнес общностите, ситуирани в Южен централен район дава възможност да посочим посъществените от тях, както следва:

- да защитава правата и законните интереси на своите членове;
- да насърчава диалога между представителите на бизнеса, отделни инвеститори, експерти и неправителствени организации от една страна, и общинската и областна администрация – от друга;
- да предприема и осъществява инициативи по привличане на национални и международни инвестиции;
- да обединява и насърчава усилията на членовете си за регламентиране на професионалната етика в областта на предприемачеството и инвестициите и недопускане на нелоялна конкуренция;
- да обединява предприемачите за защита на икономическите, социалните и правните им интереси, като взаимодейства с органите на държавната и местната власт за създаване на условия, благоприятстващи развитието на частната предприемчивост;
- да подпомага българския бизнес и икономика¹⁵.

Средствата за постигане на посочените цели са:

- организиране и провеждане на мероприятия, свързани с изпълнение на целите;

---

[1] ¹⁵ Сдружение с нестопанска цел "Бизнесът за Пловдив", <https://www.businessforplovdiv.com/>

- участие в разработването на инвестиционни проекти от местно, областно, регионално и национално значение;
- организиране и провеждане на инициативи (работни срещи и обсъждания) в подкрепа на териториално-устройственото, архитектурно и икономическо развитие;
- привличане на специалисти и експерти за решаване на стопански въпроси;
- популяризиране на градовете и областите като благоприятни икономически зони за инвестиране.

Анализът на теоретичната основа, както и целите на действащите бизнес общности и средствата за постигането им, обосновават работно определение на автора за същността на бизнес общностите за целите на разработката, както следва:

„Бизнес общностите са обединения на предприемачите за защита на икономическите, социалните и правните им интереси, като взаимодействат с органите на държавната и местната власт за създаване на условия, благоприятстващи устойчивото развитие на регионалната икономика”.

В дисертационният труд ще използвам понятията „бизнес общности” и „бизнес” като еднозначни в контекста на близки по същество роли като коректив и партньор на местната власт за постигане устойчиво развитие на регионалната икономика.

С поставяне на фокуса върху устойчивото развитие на глобалната икономика, бизнесът и правителствата са изправени пред предизвикателствата да развиват нови бизнес модели, интегриращи устойчивото развитие и да стимулират този начин на мислене у предприемачите на всички нива. „Признавайки границите на това, което публичната намеса може да постигне в ерата след либерализирането, много правителства и агенции за развитие започват да предизвикват частния сектор да допринася по-активно за решенията на тези неуспехи.“ (Schoneveld,

2020:2)¹⁶ Как да се случи това в практиката е сложен и многопластов въпрос. Има различни дефиниции и концепции за устойчиво развитие на бизнеса, които често се уповават на общи съждения без достатъчно практическа конкретика. Според автора на дисертационния труд, най-пълно разкрива същността на понятието дефиницията на Schaltegger, Hansen and Lüdeke-Freund (2016. p.8)¹⁷:

„Бизнес моделът за устойчивост помага да се опише, анализира, управлява и комуникира предложението за устойчива стойност на компанията на своите клиенти и всички други заинтересовани страни, как тя създава и доставя тази стойност и как улавя икономическата стойност, като същевременно поддържа или регенерира природния, социалния и икономическия капитал извън неговите организационни граници.“

Направеният литературен обзор подчертава наличието на голям интерес на заинтересованите страни към развиването на устойчиви бизнес модели. Тематиката се разглежда от различни гледни точки: на бизнеса, на правителствата и международните организации, на общността на учените и на активистките организации. Този интерес води до многообразни и многопластови изследвания на различните гледни точки за възможностите за интегриране на принципите на устойчивото развитие в развитието на бизнеса и в постигането на Целите за устойчиво развитие на ООН. Въпреки подчертания изследователски интерес все още липсват еднозначни тълкувания на част от бизнес моделите за устойчиво развитие, дефинициите, свързани с понятието често са общи и липсва достатъчно конкретика, за да е възможно прилагането им в широк мащаб и при различни по тип индустрии.

---

¹⁶ George C. Schoneveld, Sustainable business models for inclusive growth: Towards a conceptual foundation of inclusive business, *Journal of Cleaner Production*, Volume 277, 2020, 124062, ISSN 0959-6526, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124062>.

¹⁷Schaltegger, Stefan, Erik G. Hansen, and Florian Lüdeke-Freund. "Business models for sustainability: Origins, present research, and future avenues." *Organization & Environment* 29.1 (2016): 3-10.

ГЛАВА 2. МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ДЕЙНОСТТА НА БИЗНЕС ОБЩНОСТИТЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

Глава втора разглежда методите на изследване, използвани в дисертационния труд и процеса на изграждане на теренното проучване. Дисертационният труд се състои от две основни части: теоретична и емпирична. Тези два аспекта на научния труд използват специфични методи за получаване и анализ на данни и информация, които са важни за постигане на поставената цел на изследването. В първият етап, а именно теоретичното проучване, авторът използва метода на кабинетното изследване, състоящ се от анализ на научна литература, нормативни документи и други източници. Чрез този метод на критичен анализ, автора постига задълбочен анализ на състоянието на информацията в проучваната област след което избира източниците на информация, които ще бъдат използвани при написването на работата. Окончателният теоретичен анализ по изследователския въпрос е представен в първа глава.

Дисертацията изследва въпроси, които все още са слабо анализирани в българската научна литература ако сравним степента на диагностика със ситуацията в други области на изследване. Приложението на целите за устойчиво развитие освен че е слабо изследван въпрос, е и рядко прилаган в практиката на бизнеса модел, особено на дребния и среден бизнес. Изследователят е особено заинтересован от практическите възможности за развитие на устойчиви бизнес практики, подпомогнати от бизнес общности с регионално значение. На база на теоретичните изследвания в първа глава изследователя има възможност да проследи причинно-следствени връзки и по логичен начин, въз основа на приетите изследователски парадигми, да се определят последващите действия за пълно изследване на поставените в дисертационния труд задачи.

При избора на изследователски метод авторът се ръководи от целта на изследването. Ако целта е твърде широка или разнообразна от

изследователска гледна точка, това налага използването, в първия случай, на количествен метод, във втория случай могат да се използват няколко количествени метода или методът на триангулацията, който се състои в използване на смесени методи, т.е. на количествени и качествени методи.

За да отговори на поставените изследователски въпроси, се използва смесен метод – а именно съчетаването на количествени и качествени методи. Като първа стъпка беше избрана изследователска методология, въз основа на която да се уточнят изследователските методи, което от своя страна води до изграждане на изследователски модел и следователно влияе върху избора на изследователски техники. Разгледани са причините за използването на конкретни количествени и качествени методи, включително тяхното проектиране, съставянето на въпросник, определянето на извадката, събирането на материал за проучване и възможни ограничения на изследването.

В дисертационния труд са използвани както първични така и вторични източници на информация. Първични източници са нормативни документи национални и европейски – закони, постановления, наредби, стратегии и политики за развитие на регионално и национално ниво, собствени изследвания – анкети и интервюта, проведени специално за целта на текущия анализ. Вторичните източници са научни публикации и изследвания на български и чуждестранни автори по разглежданата тематика, статистически база данни от НСИ и Евростат.

Считаме, че съчетаването на количествени и качествени методи към изучаването на поставените въпроси може да осигури надеждни техники за анализ на информацията с висока степен на валидност и пълнота. Такова съчетаване може да се определи като „опит да се начертае или обясни по-пълно богатството и сложността на човешкото поведение, като се изучава от повече от една гледна точка“ (Cohen and Manion 1986, 254). Някои изследователи отиват по-далеч, като предполагат превъзходство на подхода на съчетаване на няколко метода в сравнение с подхода с един метод в

изследванията. Webbetal. (1966, 3) смятат, че „След като едно твърдение е потвърдено от два или повече независими измервателни процеса, несигурността на неговото тълкуване е значително намалена. Най-убедителните доказателства идват чрез триангулация на процесите на измерване”. Освен това авторите подчертават, че е възможно двата набора от констатации да са непоследователни, но да илюстрират проблема с разчитането само на една мярка или метод. Всъщност това може да доведе до преосмисляне на цялата концепция на изследването, за да се премахнат неговите слабости, които могат да възникнат от неправилно проектиране на изследване и т.н. (Webbetal., 1966). От друга страна комбинирането на количествени и качествени подходи в една интегрираната рамка може да бъде критикувано с довода, че епистемологичните и онтологични принципи на тези изследователски подходи са несъвместими (Bryman, 2004 Salehi&Golafshani, 2010, p.189). Similarly, Yu (2012)) и кривят определени предизвикателства с David etal. (2018); Dawadi (2019); and Fauser (2018). Тези предизвикателства са събирането и анализът на данни. Това може да бъде много дълъг процес, и съответно данните да не са съпоставими във времево отношение. Интегрирането на качествени и количествени данни често е трудно за много изследователи, тъй като количествените и качествените методи се ръководят от различни епистемологични и философски рамки, избор на подходящ дизайн и поддръжка на качество в интегрирането на данни, решаване кой дизайн е подходящ за конкретно изследване - приложимостта на дизайна до голяма степен ще зависи от целта на изследването и възприемания приоритет, даден на качествена и количествена нишка.

От друга страна подход на смесен метод помага за разбирането на сложни данни и дава по-пълно и изчерпателен отчет на изследването (Bryman, 2006; Creswell, 2003, Fetters, 2016, Maxwell, 2016).

Когато изследваме даден феномен съвместното използване на количествени и качествени методи ни помага да „укрепим убежденията си,

че резултатите са валидни, а не методологически артефакт“ (Bouchard 1976, 268). Също така смесеният подход осигурява пълнотата на изследването - стратегия за задълбочаване на анализа в изследванията (Shih, 1998). По този начин в допълнение към укрепването на надеждността на резултатите, комбинацията от методи може да осигури богатство на детайли и по-пълно разбиране на явлениято, особено когато има множество гледни точки, които трябва да се разгледат (Boyd 1993; Shih 1998). При съчетаването на методите се има предвид, че както качествените, така и количествените методи имат силни и слаби страни, съответно съвместното им използване при изследванията може да спомогне за намаляване на слабостите на всеки метод, в сравнение когато се използват поотделно. Използването на количествени и качествени методи в едно изследване помага един метод да се допълва с друг метод както за кръстосана проверка на резултатите, така и за по-добра интерпретация на резултатите.

В дисертационния труд са използвани следните методи за събиране и анализ на необходимата информация:

Анкетен метод – пряка индивидуална анкета – в настоящото проучване са взели участие представители на бизнеса от регион Пловдив. Анкетата е изпратена чрез имейл и отговорите са събрани по метода на отзовалите се. Също така Анкетата е разпространена и в хартиен вариант и попълнена на доброволен принцип от представители на бизнеса в регион Пловдив на принципа на снежната топка- един участник е препоръчал други потенциални респонденти и т.н. Чрез анкетите се събират голям обем количествени данни от първични източници.

Задълбочени *полу-структурирани интервюта* – чрез тях са събрани първични качествени данни. Интервютата са широко използван инструмент за достъп до опита на хората и техните мнения и нагласи по различни въпроси. Въз основа на степента на структуриране, интервютата могат да бъдат разделени на три категории: структурирани интервюта,

полуструктурирани интервюта и неструктурирани интервюта (Fontana & Frey, 2005¹⁸).

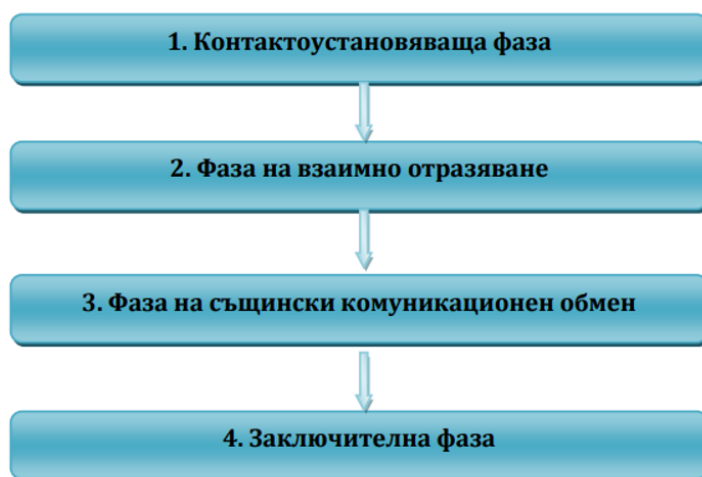
Фигура 6. Структура на общуването при взаимодействието интервюиращ-респондент

Източник: Ченгелова , Е. 2016, 111 стр.

Самият модел на провеждане на интервюто може да бъде структуриран по модела на фиг.7

Фигура 7. Процесуален модел на интервюто

Източник: Ченгелова , Е. 2016, 156 стр.

Полуструктурирани интервюта са гъвкави метод, който включва предварително подготвени от интервюиращия въпроси от затворен и отворен тип, но в хода на интервюто, интервюиращият разполага с известна свобода за контрол върху последователността на въпросите и добавяне на въпроси въз

¹⁸ Fontana, A., & Frey, J.H. (2005). The interview: From neutral stance to political involvement. In Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 695-728.

основа на контекста на отговорите на конкретния респондент. Полу-структурираните интервюта са важен качествен метод за изследване на данни. При провеждането на интервюта особено внимание трябва да се обърне на взаимодействието интервюиращ-респондент.

Добри модели за провеждане на интервю освен от социологическа гледна точка могат да бъдат обогатени с теории от социалната психология, като за основа се използват моделите за общуването при беседата.¹⁹ В това отношение силен евристичен заряд се съдържа в описанието на беседата от някои български автори (Самуилов, 1990). Според Ченгелова (2016) наличното методологическо знание и личните ни впечатления за процеса на интервюиране, за целесъобразно процесът на интервюиране да се опише чрез модел, включващ четири фази (Фиг. 7).

Емилия Ченгелова (2016) формира Положителни и Отрицателни резултати за интервюера и за респондента Фигура 8.

Фигура 8. Структура на допълнителните резултати от взаимодействието „интервюер-респондент“

Източник: Ченгелова, Е. 2016, 203 стр.

¹⁹Ченгелова, Емилия. "Интервюто в социалните науки." Издателство Омда. *София*: (2016) ISBN 978-954-9719-87-1

Използвани са описателни и *аналитични статистически методи*.

Чрез дескриптивен анализ в табличен вид са представени честотното разпределение на разглежданите признаци, разбити по групи на изследване.

Чрез корелационен анализ са проверени наличието на линейна зависимост между количествени признаци.

Чрез графичен анализ са визуализирани получените резултати.

Използван е Тест χ^2 на Pearson за проверка на хипотези за наличие на връзка между категорийни променливи.

Отговорите на въпросите на анкетата са анализирани и статистически обработени според възраст, пол и управленско ниво на анкетиранияте.

Посочените методи при провеждане на проучването взаимно се допълват, което позволява информацията да бъде многостранно оценена.

Контингентът на респондентите е разделен в две големи групи – управленски персонал и работници.

Време и място на изследването Анкетите са разпространени и събрани в периода 01.06.2021 – 31.05.2022 на територията на регион Пловдив.

Съставяне на въпросника

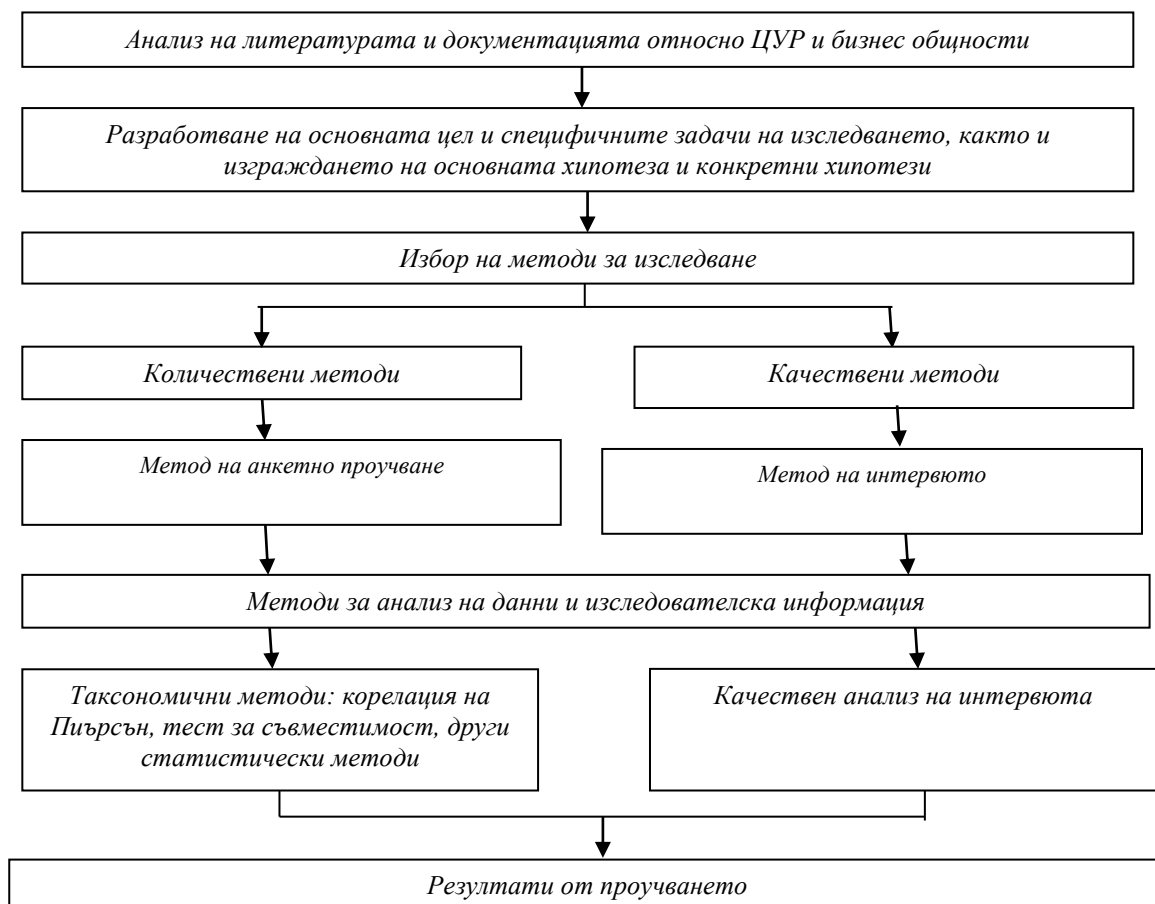
Изграждането на въпросника следва логиката на проучването на възможности и нагласи за следване на Целите за устойчиво развитие. Елементите са адаптирани за изискванията на това изследване, но общият стил на изследванията и всички мерки съответстват на общите практики за оценка в тази област. Пилотен въпросник беше тестван срещу извадка от 20 предприемачи от регион Пловдив. Онлайн въпросникът беше съставен чрез онлайн платформата Googledocs и след това беше разпространен на широка извадка от потенциални респонденти чрез социални медии (Facebook) и имейл бази данни. Хартиеният вариант на въпросника е напълно идентичен с онлайн въпросника и беше изготвен и разпространен с цел достигане на по-голям брой респонденти.

В началните инструкции на въпросника на респондентите е предоставена кратка информация относно Целите за устойчиво развитие. Въпросите относно бизнес средата в Регион Пловдив се оценяват в 5-точкова Ликерт скала, с изключение на въпросите относно изпозване на ЦУР, които са с възможност за няколко отговора. Този избор има за цел да гарантира, че скалите, където е възможно, са подходящи и подкрепени от предишни тестове. Въпросникът, използван в това проучване, се състои от три раздела; обща информация за респондента, оценка на бизнес средата в регион Пловдив, запознатост и възможност за имплементиране на ЦУР.

В Ликерт скалата елементите се оценяват по еднополюсен начин, от 1 до 5, като по-високите числа представляват позитивна оценка (5=Много добра). Основната цел на изследването беше да се изследва запознатостта на бизнеса от Регион Пловдив с ЦУР и да се приложат различни методи за събиране на данни и анализ на данни към избраната извадка за изследване. Изследователят имаше ограничена времева рамка за провеждане на теренното изследване, както и ограничения на разходите (без финансиране за теренна работа, пътни разходи и т.н.). По този начин, поради ограниченията на времето и разходите на изследването, изследователят избра да използва неслучайни начини за формиране на извадката – метод на „отзовалите се“ и метод на „снежната топка“, което позволи да се формира достатъчна извадка в ограничената времева рамка на проекта за дисертация. Този избор е направен с повишено внимание, имайки предвид, че принципът на случайната извадка е важен в случай на проучвания, насочени към представителност, а извадката без вероятност може да се използва за задълбочени качествени изследвания, където основната цел е разбирането на сложен социален феномен.

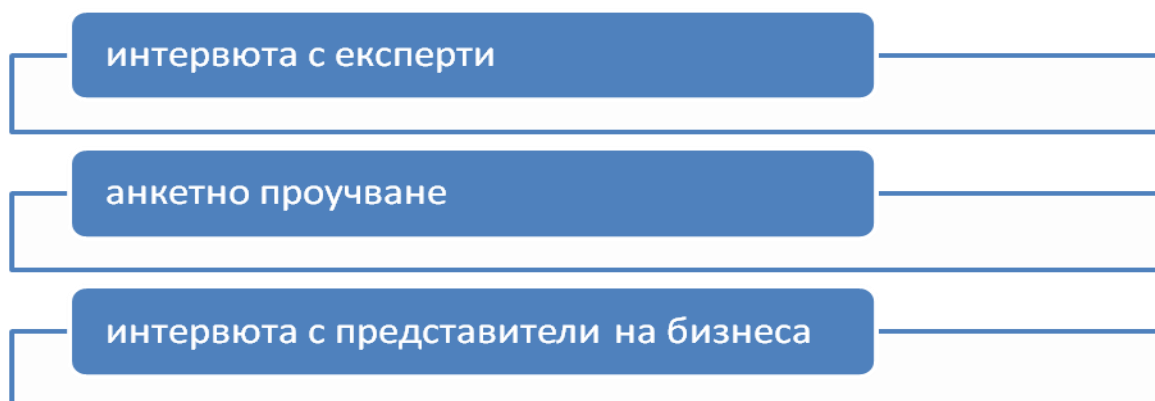
Емпиричното изследване е логическо продължение на теоретичния анализ, така че въз основа на събраните данни и информация изследователят да може ефективно да сравни съществуващите знания с интерпретацията на събраните нови данни и информация.

Фигура 12. Модел на изследването

Източник: Собствена разработка

Фигура 13. Операционен модел на изследването

Източник: Собствена разработка

Според операционния модел първата стъпка в изследването е използването на качествени методи, последвано от следващата стъпка на

проучване на въпросника и след това третата стъпка на задълбочаване на анализа и интерпретациите чрез използване на качествени методи още веднъж. Тази методологична последователност е подходяща за решаване на задачите на нашето изследване, тъй като позволява изследване на феномена с резултата от хипотези (първа качествена фаза), тестване на хипотезите с помощта на количествени методи (втора фаза) и задълбочено изследване за окончателен изясняване на проблемите, идентифицирани по време на първите фази на изследването (втора качествена фаза).

За анализ и обработка на статистическите данни е използван софтуера IBM® SPSS® Statistics. Тази статистическа софтуерна платформа предлага удобен за потребителя интерфейс, стабилен набор от функции, които позволяват бързо да се извличат полезни прозрения от събраните данни. Някои статистически процедури са усъвършенствани за самата платформа и помагат да се гарантира висока точност и качество на анализа. Включени са всички аспекти на жизнения цикъл на анализа, от подготовката и управлението на данните до анализа и визуализация на резултатите.

За анализ и обработка на интервюта е използван софтуер за анализ на качествени данни ATLAS.ti & OpenAI. Софтуерът позволява организацията и анализа на данни от интервюта, аудио и видеоматериали в една изследователска платформа. С разширени аналитични възможности ATLAS.ti подпомага качествени констатации, техният анализ и визуализация.

В тази глава са разгледани и примери от добрите практики относно сътрудничеството и финансиране на участниците в бизнес общностите. Основното направление на сътрудничеството между местната власт и бизнес общностите е съвместната проектна дейност с цел устойчиво развитие на регионите. Анализът на примерите дава възможност за формулиране на следните изводи:

- Създадените политики за съвместно икономическо развитие, чрез използването на частен и публичен капитал стимулират инвестициите в развитието на общинската инфраструктура и съоръжения. Те се

съсредоточават развитието на индустриални паркове, обществена инфраструктура, транспорт, културни и образователни центрове и др.

- В условията на динамично развитие на дигитални технологии се наблюдава осезаемо развитие на компании от сферата на мехатрониката, подкрепено от наличния изследователски и образователен капацитет. Налични са основни компоненти на екосистемата за стимулиране развитието на капацитета в областта на креативните индустрии.
- Съществуват възможности за повишаване на координацията и взаимодействието с бизнеса в области, като подобряване на човешките ресурси, техническата инфраструктура, достъпът до пазари, обслужване на бизнеса, в т.ч. и информация и др. Същевременно има нужда и от обединение на бизнесите, които оперират на територията на общината и в географски обособените индустриални зони.

ГЛАВА 3. ИЗСЛЕДВАНЕ НА ВЛИЯНИЕТО НА ДЕЙНОСТТА НА БИЗНЕС ОБЩНОСТИТЕ ВЪРХУ УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.

В трета глава авторът прави кратък икономически профил на регион Пловдив, който е важен фактор при събирането на емпиричните данни и техния анализ в контекста на актуалното регионално развитие. Пловдив е вторият по големина град в България и е важен икономически център за региона и страната като цяло. За 2021 година Пловдив е на второ място и по формиране на БВП с 7,4% (10,33 милиарда лева) от общия БВП за страната (Фигура 14). По показателя БВП на човек от населението Пловдив се нарежда на осмо място с 15,5 хиляди лева средно на човек. Регион Пловдив като цяло предлага условия за инвестиции и има успешни бизнеси в различни сектори като производство, търговия, услуги и туризъм.

В регион Пловдив има бизнес организации, които подпомагат малките и средните предприятия. Някои от тези организации са Пловдивска търговско-промишлена палата, Българска стопанска камара, Агенция за

регионално развитие/ Бизнес център за малки и средни предприятия, СНЦ Бизнесът за Пловдив, „Тракия икономическа зона“, които предоставят консултации и помощ на малките и средните предприятия в региона.

В тази глава са посочени и анализирани резултатите от изследването. Първа стъпка на изследването - са проведени 12 полу-структурирани интервюта с експерти в областта на регионалното развитие и представители на бизнеса, които членуват в бизнес общности. Продължителността на интервюта беше между 35 минути и 72 минути, като впоследствие интервюта бяха транскрибирани, кодирани и анализирани чрез специализиран софтуер. Обобщените изводи от интервюта помогнаха при съставянето на въпросника.

От разговорите с експерти се очерта мнението, че развитието на регионите и териториалното разположение на бизнеса в България са резултат от комбинираното действие на множество фактори и условия. Такива например са характера на влаганите суровини, инфраструктурата, наличието на квалифицирана работна ръка и близостта до пазара на потребление. Изключително важно значение има факторът близост до суровините за предприятия, преработващи бързо развалящи се и малотрайни, масови, и трудни за транспортиране суровини. Географската близост до суровините при тях е необходимост. Те се разполагат в районите на производството на суровините, за да намалят загубите при транспортиране. Типичен пример са млекопреработвателния, месопреработвателния подсектори и др.

След интервюта с експерти е направен **SWOT** анализ на регион Пловдив.

SWOT анализ на Регион Пловдив

СИЛНИ СТРАНИ :

+ Добро географско положение - в центъра на страната, с благоприятен климат.

+ Добра инфраструктурна свързаност (пресичащи се Европейски транспортни коридори, летище Пловдив).

+ Богато културно-историческо наследство.

+ Възможност за използване на възобновяеми енергийни източници – биомаса, водна, слънчева енергия.

+ Стабилност на регионалната икономика - множество предприятия от различни сектори и добра ресурсна осигуреност.

+ Агроекологичен потенциал.

+ Образователен потенциал - наличие на университети с разнообразни профили, произвеждащи висококвалифицирани кадри.

СЛАБИ СТРАНИ

- Съществуват разминавания при професионалната ориентация, в някои сектори образованието не съответства на конкретните нужди на пазара на труда.

- Недостатъчна ширококолентова инфраструктура.

- Риск по отношение на последиците от климатичните промени - градушки, наводнения, свлачищни процеси.

- Лошо качество на атмосферния въздух;

ВЪЗМОЖНОСТИ

- Финансиране от фондовете на ЕС.

- Активно регионално и транснационално сътрудничество.

- Създаване на активни бизнес общности.

- Подобряване на връзката между бизнеса и системата на образованието.

ЗАПЛАХИ

- Влошена международна обстановка (последници от Ковид, войната в Украйна, цялостна международна нестабилност).

- Външен конкурентен натиск върху националната икономика.

- “Изтичане” на висококвалифицирани кадри към столицата и чужбина.

В този контекст бизнес общностите могат да бъдат особено активни при стимулирането на бизнеса за откриване и използване на устойчиви

енергийни решения и оптимизация на използването на ресурсите. Бизнесът трябва да се запознае с добри практики за кръгова икономика²⁰ и производство с нулев отпадък.

Във втора стъпка от изследването беше проведена анкета с 96 респонденти чрез пряка индивидуална анкета, която беше разпространена сред представители на бизнеса от регион Пловдив. Анкетата е изпратена чрез имейл (отговорите са събрани по метода на отзовалите се) и разпространена в хартиен вариант (попълнена на доброволен принцип от представители на бизнеса в регион Пловдив на принципа на снежната топка- един участник е препоръчал други потенциални респонденти и т.н). Всички респонденти бяха информирани за целите на анкетата и им беше гарантирана анонимността чрез обяснителни бележки, публикувани като съобщение преди линка към анкетата. Респондентите за теренното проучване бяха лично уверени от изследователя за запазване на тяхната анонимност и не беше събрана лична информация чрез въпросниците за проучването.

Във втора стъпка от изследването беше проведена анкета с 96 респонденти чрез пряка индивидуална анкета, която беше разпространена сред представители на бизнеса от регион Пловдив. Анкетата е изпратена чрез имейл (отговорите са събрани по метода на отзовалите се) и разпространена в хартиен вариант (попълнена на доброволен принцип от представители на бизнеса в регион Пловдив на принципа на снежната топка- един участник е препоръчал други потенциални респонденти и т.н). Всички респонденти бяха информирани за целите на анкетата и им беше гарантирана анонимността чрез обяснителни бележки, публикувани като съобщение преди линка към анкетата. Респондентите за теренното проучване бяха лично уверени от изследователя за запазване на тяхната анонимност и не беше събрана лична информация чрез въпросниците за проучването.

---

²⁰Основата на кръговата икономика е общество с нулеви отпадъци, където всичко, което произвеждаме и консумираме могат да се върнат безопасно в природата или обществото. (https://zerowasteurope.eu/wp-content/uploads/2020/11/zero_waste_europe_report_sustainable-finance-for-a-zero-waste-circular-economy_en.pdf)

След анализа на въпросника са проведени 15 задълбочени полуструктурирани интервюта с представители на бизнеса, които членуват в бизнес общности. Продължителността на интервютата беше между 41 минути и 63 минути, като впоследствие интервютата бяха транскрибирани, кодирани и анализирани чрез специализиран софтуер.

В тази глава е разработен **Концептуален модел за иновационната активност и ефективността на бизнес общностите.**

Представява структурен модел, при който се анализират различни елементи (условни фактори, човешки, организационни и финансови ресурси, сътрудничество). Моделът е много достоверен и гъвкав, тъй като определя различни видове причинно-следствени връзки между тези конструкти.

В заключението са направени основни изводи относно направленията, в които бизнес общностите могат да повишат иновационната си активност, с цел устойчиво развитие на област Пловдив.

Бизнесът в регион Пловдив има всички предпоставки за развитие на устойчиви бизнес модели и прилагане на целите за устойчиво развитие (ЦУР). Както малкият и среден бизнес, така и представителите на големи предприятия могат да се възползват от членуването в бизнес общности, които осигуряват възможности за обмяна на опит, използване на общи ресурси, достъп до иновации, общи представяния на нови пазари и др.

На базата на направеният анализ могат да се систематизират следните основни бариери пред устойчивото развитие за бизнеса в регион Пловдив.

- затруднен достъп до пазара и пазарни възможности;
- липса на информация и знания относно устойчиви методи на развитие;
- достъп до иновативни технологии;
- проблеми свързани с кредитиране на бизнеса;
- ниско ниво на обществени услуги и институционален капацитет;
- ниско ниво на публични инвестиции;
- ниска адаптивност към климатичните промени;

- тежка административна процедура и правна система;
- затруднен достъп до бизнес консултантски услуги;
- нарастване на лошите кредити;
- неуредени наследствени отношения;
- липса на достатъчно организации на производители и професионални асоциации;
- липса на финансиране за научни изследвания с локално значение .

За преодоляването на всички тези бариери могат да помогнат бизнес общностите. Тези общности могат от една страна да предлагат конкретни решения (обучения, мрежи) така и да насърчават и подпомагат държавата да дава устойчиви бизнес решения. Бизнес общностите трябва да стимулират, коригират и съблюдават за изпълнението на ЦУР.

Бизнес общностите трябва да се съсредоточат към инвестиции в публични блага, стимулиране на държавата да създава надеждна инфраструктура, развитие на нови форми на енергодобив. Такива инвестиции са отговорност на правителството, но могат да бъдат стимулирани и коригирани от частния сектор. Устойчивото развитие е свързано с енергийната и транспортната инфраструктура, комуникационна инфраструктура, достъп до пазари на едро.

НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ И ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Научни приноси:

- систематизиране на теоретическите знания за регионалното устойчиво развитие и влиянието на бизнес общностите върху него;
- предложено работно определение за «бизнес общности» за целите на разработката;
- представен теоретичен модел, изясняващ връзката между създаването на бизнес общности и устойчивото регионално развитие.

Научно-приложни приноси:

- на базата на комплексен сравнителен анализ са проследени и оценени

възможностите за развитие на регионалното устойчиво развитие чрез бизнес общностите;

- обосновани са възможностите за подобряване на устойчивото развитие чрез участието на бизнеса в бизнес общностите;
- разработен концептуален модел за повишаване иновационната активност на бизнес общностите.

СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Михова, Т., Алексиева, В., Стайков, Ал., Повишаване на конкурентоспособността на индустриалните зони в България, СБОРНИК С ДОКЛАДИ ОТ МЕЖДУНАРОДНАТА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ, ВУСИ, Пловдив, 2021, стр.342, ISBN 978-619-7343-39-7
2. В. Николова-Алексиева, Ал. Стайков, Бариери пред устойчивото развитие за бизнеса в регион Пловдив, Международна конференция, СУБ – Пловдив, 2023
3. Тони Михова, Ал. Стайков, Предизвикателства пред икономическото развитие на регион Пловдив, Международна конференция, СУБ – Пловдив, 2023
4. Александър Стайков, Бизнес организациите като фактор за устойчиво развитие, "Дни на науката 2023" , СУБ – Пловдив
5. Александър Стайков, Модел на устойчиво стратегическо управление, "Дни на науката 2023" , СУБ – Пловдив

SUMMARY

The dissertation is on the topic "Business communities - a factor for sustainable development of the regional economy" with an author M.Sc. Alexander Staykov Staykov.

The main goal of the dissertation is to study the role and activity of business communities in the Plovdiv region as a key factor for sustainable development of the regional economy, and on this basis a conceptual model for increasing their innovation activity was developed.

The development covers three chapters, introduction, conclusion and bibliography.

In the first chapter, based on a literature review, the theoretical foundations of the sustainable development of the regional economy are examined. The key terms "regional economy", "regional policy", "regional development", "sustainable development" are explained. The role of business communities for sustainable development of the regional economy is analyzed.

The second chapter is devoted to the methodology and methodology of the study of business communities. The methods used in the dissertation work are indicated and the prerequisites for their choice are justified. This chapter also analyzes good practices in the global and Bulgarian practice of cooperation and financing of business communities.

In the third chapter, the author points out and analyzes the results of his own research on business communities as a key factor for sustainable development of the regional economy. A conceptual model for increasing the innovation activity of business communities has been developed.